

NÁVRH NA RESTAUROVÁNÍ

PÍSKOVCOVÁ SOCHA SV. JOSEFA

V ZAHRADĚ BÝVALÉHO KLÁŠTERA VE FRÝDLANTU NAD OSTRAVICÍ

vypracoval :

MgA. Jakub Gajda, Ph.D.

akademický sochař a restaurátor

Studentská 1772, 708 00 Ostrava-Poruba

www.jakub-gajda.com

© 2020

1. ÚVOD

Památku z konce 18. století (rejstříkové číslo ÚSKP 21248/8-2322), se skládá z několika na sobě osazených architektonických prvků a ze samotné sochy svatého Josefa držícího malého Ježíška. Postava světce stojí v kontrapostu na oblačné základně, v její přední části jsou dvě plasticky provedené okřídlené hlavičky cherubů. Světec je oděn v bohatě řasené drapérii, malé Jezule mu sedí na ohnutém předloktí levé ruky, které jej podpírá, pravá ruka míří k nohám nemluvněte. Hlavy jsou nakloněny k sobě, pravá ruka Jezule směřuje nahoru a dotýká se plnovouse Josefova.

Soustava architektonických prvků začíná masivní profilovanou římsou, v jejíž přední části je osazeno kované rameno, snad pro zavěšení lucerny.

Pod římsou je kvadratický podstavec s volutovými křídly, v přední straně se zasekaným psaníčkem. V horní části podstavce, pod římsou, je osazena samostatná převislá kartuš nahoře zdobena rozvitými volutami, lemována zvýšeným lemem. Pod podstavcem je spodní sokl s prosekanými rohy, jehož všechny strany jsou, stejně jako u podstavce, zdobeny zasekaným psaníčkem.

Soustava architektonických prvků stojí na betonové podestě, evidentně druhotné, m schodišťový stupeň, logický, předpokládaný, chybí. Z dobové fotky z karty Památkového ústavu je patrné, že socha stála zřejmě na jiném místě.

Materiálem sochy a architektonických částí je hrubozrný křemičitý pískovec světle béžový, jehož užití v okolí je velmi hojné, pocházející patrně z lomů kolem hradu Hukvaldy (jsou z něj zhotoveny také další památky v širším okolí – sochy na Hukvaldech, Mariánský sloup v Nové Jičíně, sochy před zámkem v Paskově, socha Panny Marie v Místku, socha Panny Marie v Příboře i jinde).

2. SOUČASNÝ STAV – CHARAKTERISTIKA POŠKOZENÍ

Povrch kamenného materiálu je především v horních partiích, zejména na soše pokryt velice silnou vrstvou biologických mikroorganismů, většinou aktivních, které prorůstají povrchovou strukturou kamenného materiálu, kterou mohou narušovat. Toto znečištění (biologickými mikroorganismy) je také podpořeno blízkostí okolní zeleně, která je v okolí památky – tato zeleň dosahuje až k soše, bezprostředně ji atakuje, v jejím okolí, v parku i blízké městské zeleni jsou porosty s množstvím vzrostlých stromů.¹

Lze ale říci, že povlak nižších rostlin je přítomen i ve slabší vrstvě na celém povrchu, a to jak sochy, tak i architektonických prvků. Na vodorovných partiích sochy (ramena, ruce, záhyby), římsy a spodního soklu jsou silné nárůsty kolonií zelených zrněnek a mechů, které v kameni vyhlubují negativní reliéf a silně rozrušují kompatibilitu hrubozrného pískovce. Ve vyšších vrstvách způsobují trvalejší vlhnutí kamene, čímž zvyšují jeho drolivost.

V povrchové struktuře kamenného materiálu jsou penetrovány prachové depozity různé intenzity. Mnohde je povrch bez vážnějšího znečištění, mnohde jsou nečistoty usazeny více. Lze říci, že socha je ze všech částí pokryta znečištěním, místy je toto znečištění souvislé a neprodyšné, povrch je na první pohled kompaktně znečištěn, je tmavý souvislým průběhem znečištění. V hloubkách modelace vytvářejí nečistoty místy silnou nepropustnou krustu, která velmi negativně ovlivňuje difúzi vodních par z materiálu, čímž dochází při jejím nárůstu k následnému vytváření „puchýřů“ a tím ke sprášení a drolení kamene. Velice silně jsou také znečištěné partie tzv. „srážkových stínů“, tedy především místa, krytá před stékající vodou, na kterých došlo v průběhu staletí k hromadění nečistot až do podoby tmavé silné krusty, která zcela narušila kompatibilitu kamen. Na těchto místech došlo k tvorbě puchýřů a k následnému zvýšenému sprášení a drolení až k odlomení tenkých vrstev kamene. Tyto projevy jsou patrné nejvíce na spodní profilaci římsy, kde došlo k tvorbě silných krust, které se již odlučují i s povrchovou vrstvou kamene.

Jak na soše, tak i na architektonických prvcích jsou menší partie plastického poškození – zčásti způsobené „přirozeným“ opotřebením památky v průběhu času (opršelé původně ostré kontury, znejasněné partie v místech stékající vody – tzv. výdroly) – zde je nutné konstatovat, že se nejedná o vlivy rušící výpovědní hodnotu díla.

Druhým poškozením je poškození mechanické, způsobené druhotně např. odlomením částí, Silně znečištěna je římsa a spodní sokl, méně znečištěn je římsou krytý podstavec.

Plastické poškození spodních částí je patrné na všech architektonických prvcích. Menší plastické defekty, především tenké výdroly v plochách, jsou na podstavci, více je poškozeno je spodní profilování římsy kolem kovového ramene. Mírně poškozena je horní profilace spodního soklu. Na podstavci došlo k poškození, k odlomení a druhotnému doplnění několika rohů. Viditelně je plasticky poškozeny jsou prsty pravé ruky Jezulete.

Značně povrchově poškozeny korozí jsou obě paprscité svatozáře, glorioly, jedna menší, jedna větší. Koroze ocelového plechu je značná, viditelná především na vrcholcích paprsků, kde prorůstá zlacením plátkového kovu. Je pravděpodobné, že se koroze nachází pod zlacením na větší části povrchu.

---

¹ *bionapadení* nižšími rostlinami rozrušuje povrchové vrstvy kamene a obecně zvyšuje obsah vlhkosti
Nižší rostliny - pod pojmem nižší rostliny se rozuměly zejména organismy z následujících skupin: bakterie, sinice, řasy, houby, lišejníky a mechorosty

3. NÁVRH PRŮBĚHU RESTAURÁTORSKÉHO POSTUPU

Veškeré restaurátorské práce budou probíhat na místě, vzhledem k výšce památky bude postačovat nižší lešení, možná i mobilní, které by se stavělo pouze v čase prací. Jednotlivé etapy pracovního postupu jsou řazeny podle vzájemné návaznosti a logiky restaurátorského procesu. Z charakteru a rozsahu poškození památky je v průběhu restaurátorského procesu nutné provést:

3.1. ETAPA ČIŠTĚNÍ

Bude odstraněno biologické napadení povrchu materiálu (mechy, zelené zrněnky), a to mokrou cestou za pomoci měkkých kartáčů i speciálních prostředků pro čištění biologického napadení (Remmers BFA Imprägnierung). Dále pak bude odstraněno či potlačeno znečištění vpitými prachovými nečistotami ve struktuře materiálu a rovněž tmavé krusty, rušící celkové estetické vyznění díla s jeho detaily. Čištění bude prováděno metodou mikrotryskání pomocí velmi šetrných abraziv – jemně mletých bílých korundů a především pak velmi šetrného alumosilikátu. Oba tyto materiály umožní kvalitní očištění povrchu bez jakéhokoliv poškození. Tato metoda byla autorem nabídky již na několika významných památkách aplikována, pod dohledem pracovníků Národního památkového ústavu.

Silnější černé krusty budou ještě poté v místech, kde pevněji přilnuly jemně snímány ostrými chirurgickými skalpely po tenkých vrstvách za možného naměkčení krusty zábalem.

Cílem této etapy nebude absolutní dočištění povrchu, které by mohlo místy eventuálně poškodit povrch, ale čištění prováděné jen do té míry, která neporuší a neohrozí povrch památky. Na soše i architektonických prvcích tak budou místa, kde dojde „pouze“ k eliminaci znečištění, nikoliv k jeho úplnému odstranění.

3.2. ETAPA NEUTRALIZACE POVRCHU

Na vrcholové soše sv. Jana Nepomuckého, lokálně i na všech architektonických prvcích bude proveden odsolovací zábal, jenž by měl zmírnit koncentraci migrujících solí u povrchu materiálu a tím i zabránit nárůstu černých krust. Opakovaně pak bude proveden v místech, kde dochází k tvorbě rezavých skvrn. Tato místa budou důsledně oplachována aerosolem destilované vody (atomizovanou vodou), čímž dojde k postupnému odmytí zasolených partií.

Na těchto silněji znečištěných místech pak budou opakovaně provedeny dle potřeby další zábaly ze speciální kompresní bentonitové (měkké) malty, která má schopnost absorpce u povrchu koncentrovaných solí. Tyto zábaly by byly použity především na podstavci. Závěrem bude provedena neutralizace kyselého prostředí materiálu napouštěním povrchu slabým roztokem vápenné vody.

3.3. ETAPA KONSOLIDACE KAMENNÉHO MATERIÁLU

U všech prvků proběhne po důsledném (ale šetrném) očištění kamene. V první fázi bude provedeno opakované napuštění kamene prostředkem na bázi organokřemičitanů (na bázi esterů kyseliny křemičité), který zpevní jeho strukturu a zamezí (na určitou dobu) do budoucna jejímu rozpadu, trhliny a praskliny v materiálu budou injektovány pomocí zahuštěných organokřemičitých zpevňovačů s rozptýlenými minerálními plnivými (křemičitá moučka).

Vzhledem ke stupni degradace materiálu bude zpevnění prováděno opakovaně a na některých místech (především na místech, kde dojde k odsekání druhotných cementových doplňků) až pětkrát až do úplného nasycení kamene tak, aby na takto konsolidovaný povrch mohlo proběhnout doplnění chybějících částí. Napouštění nejvíce narušených partií bude prováděno injektážemi. Jedná se především o „otevřené“ partie, kde cyklicky dochází k vyplavování pojivové složky a je tak ohrožena kompatibilita materiálu. Tato místa budou napouštěna a injektována konsolidanty s vyšším množstvím vylučovaného gelu (důležitého pro zaplnění dutin a mezer mezi zrny avšak paropropustný), jež v sobě mají volně rozptýlená plniva. Ke konsolidaci bude použito prostředků s postupně se zvyšující koncentrací (podle množství vylučovaného gelu).

3.4. ETAPA DOPLNĚNÍ CHYBĚJÍCÍCH ČÁSTÍ

Bude provedeno doplnění chybějících částí, a to jak na soše (zřejmě v menším rozsahu), tak i na všech architektonických prvcích (rohy, hrany, profilace). Umělý kamenný materiál bude nanášen přímo, na vystouplých a namáhaných místech na armatury z nekorodujícího materiálu (především na podhledech profilace římsy, na hranách a rozích podstavce).

Doplnění bude prováděno v umělém kamenném materiálu respektujícím strukturu, složení a barevnost originálu kamene. Umělý kamenný materiál bude v plné hmotě probarven anorganickými, na světle stálými pigmenty. Nanesené doplňky budou poté povrchově opracovány do požadovaného tvaru a struktury. Bude použito na světle a UV záření odolných profesionální, plně probarvených restaurátorských malt Remmers RM v patřičné granulaci, ve více barevných odstínech.

3.5. SPÁROVÁNÍ

Bude provedena kompletní obnova spárování všech dílů, zejména pak spárování kolmých širokých spár mezi tělem podstavce a volutovými křídly, které bylo mechanicky vysekáno v počátcích restaurátorského procesu. Spárování bude provedeno hrubější minerální maltou.

3.6. ETAPA BAREVNÉHO SJEDNOCENÍ

Jak u vrcholové sochy, tak i u architektonických prvků bude postupováno identicky, tedy jemnou lazurní retuší, prováděnou pouze lokálně. Nejprve budou lokálně barevně sjednocena místa doplněná umělým kamenným materiálem, následně pak místa, jež by rušila estetické vnímání díla.

Barevná retuš bude mít průběh lazurní retuše, tedy postupného zjemňování daných míst subtilní barevnou vrstvou, na více znečištěných místech, jež nebude možné dočistit, barevnými vrstvami postupně nanášenými, ne tedy přímým překrytím. Bude vycházeno ze stavu barevnosti materiálu konkrétních partií kamene.

3.7. KOVOVÉ ATRIBUTY

Obě dvě kovové svatozáře budou demontovány a jejich restaurování bude probíhat v dílně specialisty s patřičnou licencí (tuto kapitolu zpracovával, včetně rozpočtu Mgr. Ondřej Šimek, držitel patřičné licence MK ČR).

V rámci této kapitoly dojde k očištění a přezlacení kovových svatozáří. Ty budou nejprve vyjmuty z otvorů a jejich repase bude probíhat v ateliéru s finálním pozlacením plátkovým zlatem 24 karátů na fermežový podklad mixtion. Povrch bude opískován, opatřen žárovým zinkem, dvěma vrstvami podkladní barvy, dvěma vrstvami finální barvy, na něž bude následovat pozlacení plátkovým zlatem.

3.8. ZÁVĚREČNÁ POVRCHOVÁ ÚPRAVA

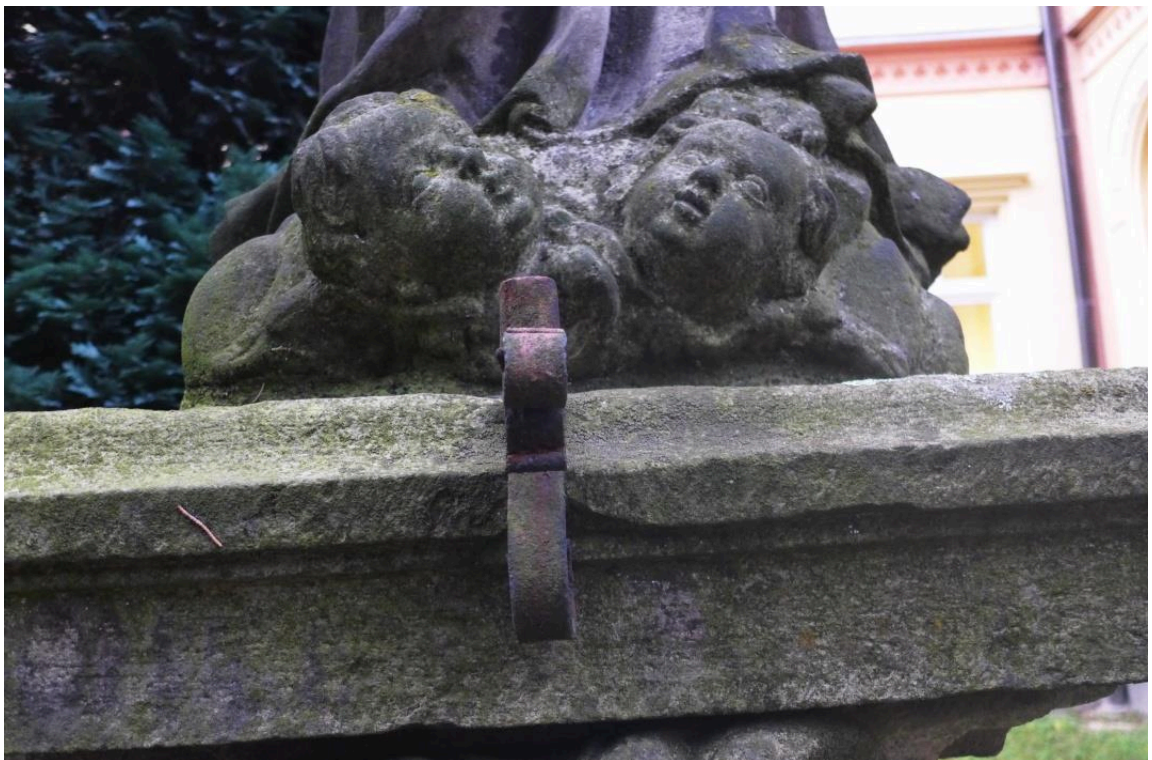
Celý povrch všech částí bude opatřen souvislým nátěrem hydrofobizačního ochranného hydrokrému na bázi silikátové emulze. Tento prostředek zaručuje prodyšnost povrchu kamene pro difúzi vodních par. Jeho nespornou výhodou je postupný průnik krému do materiálu (u tekutých organokřemičtanů stéká) a postupné nabíhání hydrofobizace stejné na jakémkoliv místě.

Vzhledem k charakteristickým fyzikálně-chemickým vlastnostem použitého kamene, především značnou nasákavostí, bude nutné provést celoplošné napuštění účinným a dlouhou dobu na povrch působícím adekvátním prostředkem. Cílem bude jednak dosažení vodoodpudivosti povrchu, jednak také fixáž barevné lazurní úpravy.

3.9. RESTAURÁTORSKÁ ZPRÁVA A FOTODOKUMENTACE

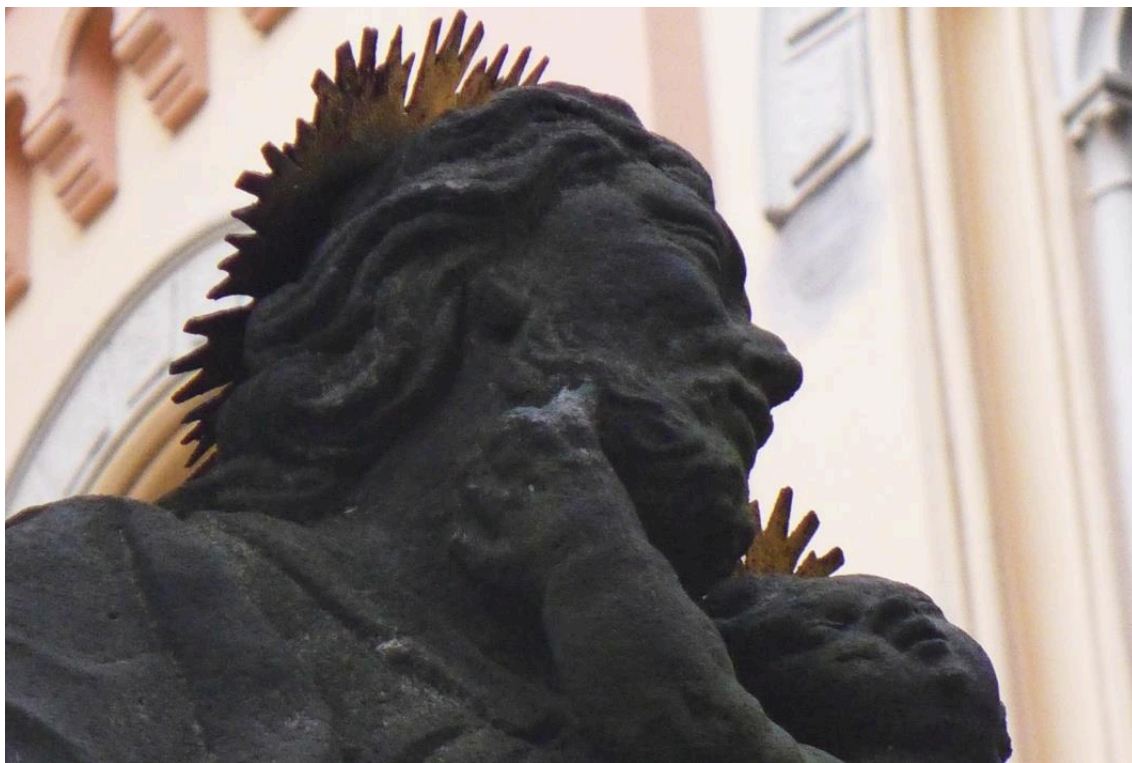
Bude vyhotovena ve dvou exemplářích (1x do archivu NPÚ, 1x investorovi), kde budou zdokumentovány (písemně i fotograficky) všechny etapy restaurátorského procesu, použité metody a materiály. Bude odevzdána 2x v tištěné podobě (více než sto fotografií 18x13 cm) a 2x vypálena ve formátu DVD včetně fotografií a textu.

Současný stav
Celkový pohled na silné znečištění sochy, dole kované rameno osazené v římse

Současný stav
Pohled na silné znečištění sochy a poškození obou zlacených svatozáří